

گردش از چه کسی باید حکومت کند به چگونه باید حکومت کرد؟**محمدرضا فارسیان**

دکتری فقه و حقوق و مدرس دانشگاه

اگر امروز به شما بگویند که تربیت با سیاست در تعامل است تعجب می‌کنید! شاید کمی هم این مطلب را به سُخره بگیرید و بگویید در روزگاری که سیاست، دستمایه‌ی بازی سیاست‌ورزان شده است این حرف‌ها کمی طنزآمیز است. تاحدودی هم حق دارید؛ اما این همه حقیقت نیست و این یادداشت که در چند شماره تقدیم شما می‌شود به‌دنبال این خواهد بود تا در هیاهوی سیاست‌ورزی‌های دنیای جدید، مقوله‌ای نوظهور در علوم انسانی به نام «تربیت سیاسی» را با مخاطبان به بحث بگذارد.

تربیت سیاسی (Political education) یکی از مهم‌ترین گرایش‌های تربیتی عصر جدید است و حکومت‌ها در ایفای این نقش، سهمی قابل توجه را برای خود رقم زده‌اند که بدون حضور آنها زندگی شهروندان (Citizens) عملاً به مخاطره می‌افتد. مردم برای تأمین پیش‌نیازها و ضروریاتی که نقشی اساسی در کیفیت زندگی آنها خواهد داشت، به حکومت‌ها بیش از پیش وابسته‌اند.

حکومت‌های جمهوری (Republic) مردم‌سالار نیز برای ثبات و دوام خود، ناگزیر از جلب رضایت عموم مردم هستند. این تناسب ظرفیتی در جلب رضایت، قراری را میان حکومت و شهروندان ایجاد کرده است که آن را فرایند تربیت سیاسی می‌نامیم. تربیت سیاسی قراردادی دوطرفه است که بر اساس آن، شهروندان علاوه بر شأن خدمات‌گیرنده از حکومت، ناظر و امین حاکم نیز محسوب می‌شوند. حاکمان نیز در قبال انجام وظایف، حمایت و پشتیبانی عمومی مردم را برای تثبیت حاکمیت خود مطالبه می‌کنند. این فرایند، نیاز به نهادینه‌سازی نگرشها، دانشگاه و ارزش‌های سیاسی و اجتماعی و انتقال آن از نسلی به نسل دیگر خواهد داشت، که در پرتو تعامل سازنده حکومت با مردم رقم خواهد خورد.

مروری بر نظر امام خمینی(ره) در خصوص سیاست

در عصر اخیر با طرح نظریه ولایت فقیه توسط امام‌خمينی(ره)، جهان شاهد ظهور افق‌های جدیدی در حکمرانی دینی شده است. این نظریه، ایجاد حاکمیت و نظم نوینی در جهان را دنبال می‌کند. نوع ادارهٔ حکومتی که در نظریهٔ ولایت‌فقیه مطرح می‌شود، حکومت مردم‌سالاری با قید دینی است، بنابراین تربیت سیاسی یا همان عامل تثبیت حکومت و رضایت ظرفیتی شهروندان از حاکمیت در این نوع از حکومت، به‌طور خاص موضوعیت پیدا می‌کند. برای کشف اعتبار نظریهٔ تربیت سیاسی در افق حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران به‌صورت موجز به تفاوت نگاه امام خمینی(ره) به‌عنوان معمار انقلاب اسلامی با برخی از اندیشمندان غربی در مقولهٔ سیاست اشاره می‌کنیم.

متفکران غربی سیاست را به منزلهٔ کوششی برای کسب قدرت و هنر استفاده از امکانات می‌دانند و چون همه انسان‌ها نمی‌توانند به تمام اهداف خود برسند، سیاست را به صورت ابزاری که می‌تواند قدرت و امکانات را متناسب سازد، معرفی کرده‌اند. معنای سیاست در نگارش مفترب زمین، عاری از وجوه توحیدی و جهتگیری الهی و فاقد استعداد لازم برای استقبال از بنیان معرفتی و الهی تربیت در درون ساختار معناشناختی خود است.

در مقابل، امام خمینی(ره) به‌عنوان مبدا عمیق‌ترین نظریهٔ حکمرانی در طول تاریخ تشیع، سیاست را با توجه به ساخت معرفتی و اخلاقی آن به سه دسته متفاوت تقسیم می‌کنند؛ در نگاه ایشان سیاست در سه قالب سیاست شیطانی، سیاست حیوانی و سیاست الهی ظاهر می‌شود و نگرشی را که مورد تأیید اسلام می‌دانند و در عمل نیز به آن تأسی می‌کنند، نوع سوم سیاست یا همان سیاست الهی است. در نگارش امام خمینی(ره) تنها این نوع از سیاست است که طریق شکوفایی استعدادهای فطری و عقلانی انسان را هموار می‌سازد.

به عبارتی، سیاست به معنای حقیقی در منظر امام(ره)، مدیریت، توجه و نظم دهی به زندگی انسان‌ها در مسیر حیات معقول است که نیازمند قرار گرفتن در مدار تربیت صحیح می‌باشد که ما از آن به تربیت سیاسی تعبیر می‌کنیم.

گزارش

رئیس جمهور با تاکید بر اینکه در حوزه‌های مختلف در کشور هر کجا که به مردم نقش داده شد موفق بوده‌ایم، گفت: دولت سیزدهم در عمل به مردم میدان داده است.

حجت الاسلام سید ابراهیم رئیسی رئیس‌جمهور در اولین اجلاسیه ملی مردمی‌سازی دولت گفت: انقلاب اسلامی بر مبنای انقلاب دینی است و قرآن کریم برای تربیت انسان‌ها آمده است و هدف نهایی آن را اقامه قسط و عدل می‌داند. وی با اشاره به نقش نیروهای مسلح در دفاع از انقلاب تاکید کرد: نیروهای مسلح تلاش بسیاری کردند تا در جبهه حق، نظام مقدس جمهوری اسلامی حفظ شود.

رییسی جمهور گفت: نیروهای سپاه و ارتش در کنار نیروهای مردمی بودند که در دفاع مقدس نقش محوری داشتند. رئیسی اظهار داشت: آنچه که قوت قلب نیروهای مسلح در میدان نبرد بود حضور نیروهای مردمی بسیج در جنگ بود. وی ادامه داد: انجایی که به مردم نقش داده شده است، در حوزه‌های مختلف موفق بوده‌ایم و آنجا که نقش داده نشده است آنجا ما دچار مشکل شده‌ایم.

رئیس جمهور با اشاره به اهمیت نقش مردم در جامعه اذعان داشت: امروز با حضور مردم در بخش‌های مختلف هیچ مشکلی وجود ندارد و حضور مخالفین و معاندین و توطئه‌های آنان توسط گزارش‌های مردمی کشف و خنثی می‌شود.

رییسی بیان داشت: طرح حضور مردم در سلامت و امنیت بسیار مهم است و درست است که ما در هر حوزه‌ای از جمله در بخش سلامت نبرو داریم اما نقش متخصص مردمی در نهادها و ادارات به عنوان مشاور و حضور مردم در ارتقا سلامت جامعه بسیار جدی است. رئیس جمهور با اشاره نقش مردم در دوران فراگیری ویروس کرونا، گفت: در زمان کرونا کمک‌های مومثانه مردمی با هدایت رهبری صورت می‌گرفت به گونه‌ای

فرمانده کل سپاه با بیان اینکه قوی‌تر شدن یک الزام حیاتی و راهبردی است، گفت: یکی از مهم‌ترین الزامات قوی‌تر شدن نظام اسلامی، داشتن نیروهای مسلح قوی، آماده، یا در رکاب است.

امیر سرلشکر سید عبدالرحیم موسوی، فرمانده کل ارتش جمهوری اسلامی ایران در بیست و چهارمین مجمع عالی فرماندهان و مسئولان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، با اشاره به پیشینه فعالیت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی گفت: از همان روز اول پیروزی انقلاب، تعبیر ما از انقلاب در مورد این نهاد ارزشمند، همواره باعث شادی دل و شیرینی کام دوستداران سپاه و انقلاب و ناراحتی و خشم دشمنان بوده است. این شیرین کامی را به شما و همه دوستداران انقلاب تریک عرض می‌کنم.

فرمانده کل ارتش اظهار داشت: دنیای در حال گذار از پیچ تاریخی، در وضعیت تلاطم و انتظار برای استقرار نظمی جدید قرار دارد. بعد از رد نظریه نظام تک قطبی به سرکردگی آمریکا و تردید در نظام چندقطبی، آخرین نظریه‌ها درباره آینده نظام بین‌الملل، ناظر بر شکل‌گیری نظام دو – چندقطبی است؛ منظور از نظام دو – چندقطبی وجود دو قطب بزرگ ایدئولوژیک که ساختار دوقطبی اسلام – استکبار را شکل می‌دهند و چند قطب قدرت سیاسی، اقتصادی، فناوری و غیره، در نظام بین‌الملل آینده است.

امیر سرلشکر سید عبدالرحیم موسوی با برشمردن تهدیدات علیه جمهوری اسلامی ایران عنوان کرد: در سطح منطقه‌ای، در دهه گذشته چهار کانون تهدید علیه جمهوری اسلامی وجود داشت. اولین کانون تهدید، حضور نظامی آمریکا در منطقه و محیط پیرامونی ایران بوده که به عنوان ابزاری برای تحمیل سلطه این کشور بر منطقه مورد بهره‌برداری قرار گرفته است.

فرمانده کل ارتش ادامه داد: کانون دوم تهدید، رژیم صهیونیستی بوده است که این تهدید ناظر بر ماهیت شرور و جنگ‌افروز این رژیم در طول هفتادوپنج سال گذشته است. رژیم غاصب صهیونیستی در چهار دهه گذشته لحظه‌ای از توطئه

سیاست‌روز**رئییسی در اجلاسیه ملی مردمی‌سازی دولت:****دولت سیزدهم در عمل به مردم میدان داد**

که مساجد و تکایا برای کمک‌های مومثانه فعال بودند و حتی به کسانی که در کسب و کارهای خود مشکل داشتند کمک‌های بزرگ مردمی صورت گرفت.

رئیس جمهور در ادامه با اشاره به جذب نیروهای متخصص مردمی در نهادها و ادارات به عنوان مشاور و حضور مردم در ارتقا سلامت جامعه بسیار جدی است. تصریح کرد: تمام شوراهای اداری در سراسر کشور لازم است از جمع‌های نخبگانی بهره ببرند. لازم است از پیشکسوتان، استادان دانشگاه و مردم بهره کافی را

ببرند و از آنها کمک بگیرید.

رئیس جمهور ادامه داد: در زمینه مسائل اجتماعی و آسیب‌های این حوزه از جمله طلاق، اعتیاد، حاشیه‌نشینی، مفاسد اجتماعی و اخلاقی با نقش آفرینی مردم می‌توانیم شاهد کاهش این آسیب‌ها باشیم. رییسی در ادامه با اشاره به اهمیت موضوع فرهنگ در جامعه گفت: در فرهنگ هم همین است زیرا نقش اثرگذار مسجد و هیئت‌ها که پشتوانه امنیت ملی در

جامعه هستند، جدی و اثر گذار است و باید در نظر گرفته شود. این امکان کارکردهای مختلفی دارد، یک کارکرد آن معرفت‌افزایی است و کارکردهای دیگر آن انجام امور اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است تا همکاری، همگرایی و هم‌بستگی یک محله، صنف و قشر در کنار هم را فراهم کند. ضمن آنکه در موضوعات علمی هم نقش مردم و موسسات دانش‌نویان بسیار بالاست. وی با بیان اینکه مردم بسیار نقش آفرینند و نقش آنها بی بدیل است، عنوان کرد: دستگاه‌ها و سازمان‌ها باید یک برنامه ریزی دقیقی برای مردمی کردن امور داشته باشند. باید دستیار مردمی را با حضور گرم نخبگانی و بخش‌های فعال به کار گرفته شود تا بتوان مسئله مردمی کردن هر ماموریت یک سازوکاری تلقی شود و گرنه صرف گفتن مردمی بودن کارها همی نمی‌شود. وی بیان کرد: برای هر تصمیمی باید یک پیوست مردمی کردن کار وجود داشته باشد. وی تصریح کرد: نیروهای حزب الهی و انقلابی اهل عمل باید مورد تقویت قرار گیرند و اگر افرادی از بیرون فشار می‌آورند مهم ایستادگی آن مدیر در برابر فشارهاست.

رئیس جمهور با بیان اینکه سازمان اداری و استخدامی باید به دنبال طرحی مبنی بر اینکه چگونه نیروهای مردمی در سازمان‌ها نقش داشته باشند، داشته باشد، عنوان کرد: باید سازوکاری برای میدان دادن به مردم به نحوی آماده شود که همه دستگاه‌ها در کنار خود مردم را ببینند.

رئیس جمهور با بیان اینکه مردم پایه تحول و رشد و شکوفایی در کشور هستند، اظهار کرد: به همه دستگاه‌ها توصیه می‌کنم در جهت مردمی کردن دستگاه خودشان حرکت تحولی داشته باشند. اگر نیرویی تحول خخواه نیست حتماً این نیرو را از جلوی پای نیروهای تحول خواه کنار بزنید تا تحول در دستگاه‌ها اتفاق افتد.

سرلشکر موسوی در مجمع عالی فرماندهان سپاه:**قوی‌تر شدن یک الزام حیاتی و راهبردی است**

و شرارت علیه جمهوری اسلامی ایران دست نکشیده است.

وی افزود: سومین کانون تهدید مربوط به برخی از دولت‌های منطقه بوده است که با ایجاد سراز و کارهای ضد امنیتی و بروز رفتارهای هزینه آفرین، تهدیداتی را متوجه کشورمان کرده‌اند و چهارمین کانون تهدیدات، سازمان‌های تروریستی بوده‌اند که تحت حمایت و پشتیبانی آمریکا و متحدان منطقه‌ای این کشور فعالیت داشته‌اند.

فرمانده کل ارتش به تضعیف کانون‌های تهدید علیه ایران اشاره کرد و اظهار داشت: به حول قوه الهی و در سایه درایت و تدابیر فرماندهی معظم کل قوا و مجاهدت و وحدت نیروهای مسلح و پشتیبانی ملت، امروز هر چهار کانون تهدیدات علیه جمهوری اسلامی ایران نسبت به یک دهه گذشته تضعیف شده است. خروج آمریکا از افغانستان و تضعیف موقعیت این کشور در عراق، پیشران‌های ضد امنیتی علیه کشورمان را نتزل داده است. وی تاکید کرد: به برکت خون شهدای محور مقاومت به ویژه شهید سردار سپهبد حاج قاسم سلیمانی و در سایه مجاهدت و فدakarی مدافعان حرم، الگوی کارآمد دفاع منطقه‌ای شکل گرفته و بازدارندگی در برابر دشمنان را تقویت کرده است. سرلشکر موسوی خاطرنشان کرد: در مجموع در وضعیت امنیتی جدیدی در منطقه و حوزه پیرامونی به سر می‌بریم که در بردارنده فرصت‌ها و تهدیدات جدیدی است که البته دامنه فرصت‌ها بسیار بیشتر از تهدیدات به نظر می‌رسد. وی با بیان اینکه قوی‌تر شدن برای جمهوری اسلامی ایران یک الزام حیاتی و

مشتکی را آغاز کرده بودند و پس از بررسی اوضاع با کرمیت روزولت نماینده سازمان مرکزی اطلاعات ایالات متحده بر آن شدم برای یافتن راه‌حلی وارد عمل شوم؛ در ۲۵ مرداد ۱۳۳۲ سرهنگ نعمت‌الله نصیری فرمانده گارد شاهنشاهی را مأمور کردم که فرمان برکناری مصدق را به وی ابلاغ کند و سپهبد فضل‌الله زاهدی که از دوشمن پیشین مصدق و وزیر سابق دولت او بود به نخست‌وزیری برگزیدم.

شاه در ادامه می‌گوید که تصمیم را به ملت واگذار کرد و از ایران خارج شد: «من که از طرح‌های سیاسی و جاهللی‌های او کاملاً ناخبر بودم تصمیم گرفتم که برای جلوگیری از هرگونه خونریزی کشور را ترک کنم و ایرانیان را در انتخاب راه آینده کشور آزاد بگذارم. تصمیم بی‌مخاطره نبود ولی با تعمق و تحمل و سنجش نتایج آن را اختیار کردم.»

او در کتاب خود اشاره‌ای به نقش انگلستان و آمریکا در روی کار آمدن مجدد خودش نمی‌کند؛ در فاصله خروج شاه از ایران و بر سر کار آمدن مجدد او با کودتا، صحبت از تغییر رژیم شاهنشاهی بود و اگر شاه آینده ایران را به مردم واگذار کرده بود، باید مردم درباره آینده حکومت نظر می‌دادند و چیزی شبیه رفراندوم برگزار می‌شد.

دکتر حسین فاطمی وزیر امور خارجه دولت مصدق که بعد از ۲۸ مرداد دستگیر و اعدام شد، روز ۲۵ مرداد در میتینگ در میدان بهارستان خواستار الغای سلطنت و برقراری جمهوری شد. شاید یکی از دلایلی که مردم به مجسمه‌های رضاشاه در سطح شهر هجوم می‌برند و آنها را پایین می‌کشند همین سخنرانی آتشین وی علیه دربار و خاندان پهلوی باشد.

سه سرمقاله «باختر امروز» نیز به‌شدت به دربار و محمدرضاشاه حمله می‌کند و در نهایت با زیر سؤال بردن نهاد سلطنت، پیشنهاد حکومتی بر مبنای «جمهوری» را می‌دهد. علاوه بر فاطمی و افرادی مثل شایگان و خلیل ملکی، حزب توده نیز در آن چند روز با راهیمایی

خواستار برقراری جمهوری دموکراتیک خلق شد، حزب ایران نیز خواستار برقراری جمهوری بود و جمعیت آزادی مردم ایران (جاما) نیز پیشنهاد استقرار جمهوری را به مصدق داد.

شاه بلکه با قوه قاهره نظامیان و حمایت دولت‌های آمریکا و انگلستان رخ داد. در ایام اغتشاشات سال گذشته، رضا پهلوی نشست خبری با حضور نمایندگان رسانه‌های فارسی‌زبان خارج از کشور در ۲۹ مهرماه برگزار کرد. این نشست طولانی تنها با حضور رسانه‌های همچون بی‌بی‌سی، صدای آمریکا و اینترنتینال برگزار شد اما جایی از این نشست خبری تشریفاتی، پاشنه آشیل پهلوی‌ها خودنمایی نکرد و آن زمانی بود که یک خبرنگار درباره حمایت خارجی‌ها از اعتراضات و نگرانی‌ها در دخالت خارجی در امور داخلی کشور می‌پرسید و به کودتای ۲۸ مرداد و روی کار آمدن محمدرضا پهلوی با حمایت آمریکا اشاره می‌کند، این سؤال که شاید بدون هماهنگی پرسیده شد، تاحدودی عصیانیت رضا پهلوی را در پی داشت اما او نه‌تنها به کودتای ۲۸ مرداد اشاره‌ای نمی‌کند بلکه تلویحاً از حمایت خارجی نیز دفاع می‌کند. رضا پهلوی با اشاره به شعار دوران اغتشاشات ۸۸ که می‌گفتند "ایپاما؛ یا ما یا با اوتا" و درخواست آشوبگران برای موضع‌گیری نمایندگان کنگره یا نمایندگان پارلمان اروپا، مسئله دخالت خارجی را یک "ذهنیت کهنه" دانست و گفت: اتفاقاً اعتراض مردم به دنیا این است که "چرا کاری نمی‌کنید؟"، دخالت در حفظ حقوق بشر امری واجب است اگرچه لشگرکشی را نفی می‌کنیم. رضا پهلوی یکبار در نشست خبری درباره سرنگونی دولت مصدق در کودتای ۲۸ مرداد در توجیهی عجیب گفته بود: کودتا از پایین به بالاست نه بالا به پایین!

سکوت در برابر کودتای ۲۸ مرداد، هم برای پوشاندن ضعف‌ها و اشتباهات دوران حکومت شاهنشاهی است و هم آن‌که عملکرد رضا پهلوی در طول دوران زندگی در خارج کشور نشان داده است با سلطه بیگانه و حمایت خارجی مشکلی ندارد، کما اینکه در گذشته خواستار تمدید و افزایش تحریم‌ها علیه ایران شده بود و اخیراً نیز در نشستنی با چند عضو اتحادیه اروپا خواستار تحریم و فراخواندن سفرای اروپایی شد.